

Regeneration the Urban Historical Context with a Tourism Development Approach the Case Study of District 7 of Mashhad Municipality

Parisa Abroumand Azar ^a, Shabnam Akbari Namdar ^a ✉, Nima Valizadeh ^a

^a. Department of Geography and Urban Planning, Shirvan Branch, Islamic Azad University, Shirvan, Iran
(Corresponding Author) Email: as.abedini@urmia.ac.ir

ARTICLE INFO

Keywords:

Urban Regeneration,
Historical Context,
Urban Tourism,
District 7 of Mashhad

Article History:

Received:

29 August 2022

Received in revised form:

30 October 2022

Accepted:

7 January 2023

Available online:

10 January 2023

pp. 137-153

ABSTRACT

The historical contexts of the cities, which in most cases form the primary and main core of every city, show the past civilization and culture of the cities and play an essential role in attracting tourists in these areas. They are very important. The purpose of this research is to investigate the impact of the reconstruction of historical buildings and textures of Haft Mashhad region on the development of tourism in this region. The research method is descriptive-analytical and the main tool of data collection is a questionnaire. The statistical population in the present study is the residents of seven districts of Mashhad city, which was determined as a statistical sample of 384 people using Cochran's formula. The findings of the research show that the factors of organizing and transforming defenseless spaces (with a rank of 28.54), satisfaction with the absence of environmental pollution (with a rank of 26.80), the presence of new constructions in accordance with native and traditional architectural patterns (with a rank of 78/78) 26), creation of local food exhibitions (ranked 26/58), with the highest rank and index of improving the quality of product supply and shopping facilities and variety of choices (ranked 17/81), having the lowest rank, influencing the development of tourism in Haft May region - Be In the end, the results of the research about the Haft area of Mashhad city showed that the restoration and re-creation of its texture and historical buildings are one of the most necessary infrastructures for the development of tourism, and in order to achieve the development of tourism in the historical context of the Haft area of Mashhad, long-term plans are needed with the priority of providing infrastructure and It is a change of short-term views of urban management.

Citation: Abroumand Azar, P., Akbari Namdar, Sh., & Valizadeh, N. (2022). The Role of Cultural Tourism in Reviving Socio-Cultural Values of Tabriz Historical Market. *Journal of Urban Tourism*, 9 (4), 137-153.

<http://doi.org/10.22059/JUT.2022.341349.1031>

© The Author(s)

This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Publisher: University of Tehran Press

Extended Abstract

Introduction

One of the methods of implementing sustainable development and regenerating worn-out structures is tourism planning. In these contexts, tourism seeks significant changes both in the structure and physical organization and in the socio-cultural capabilities of societies in accordance with the prevailing culture. The regeneration approach emphasizes historical continuity and the best use of cultural and historical heritage and provides the possibility of modernizing historical contexts in order to develop the tourism industry. In fact, urban regeneration with the tourism development approach can be considered an opportunity to compensate for past mistakes in ignoring the principles of urban planning, environment, and sustainable development. While providing tissue protection costs, it created the grounds for economic mobility for the city and its citizens. Also, it can be considered a driver of development in urban regeneration projects.

One of the urban areas facing the deterioration of the center is District 7 of Mashhad Municipality. Due to the special location of the region and the existence of two parks, Torogh and Baba Ghodrat, it has been considered as a pilgrims' accommodation camp, and the municipality of the region has the honor of receiving the pilgrims of the Eighth Imam (AS) for seven years. On the other hand, due to its proximity to the royal court of Samen Al-Hajj (AS) and Shahid Hasheminejad International Airport, as well as having the busiest road entrances in Mashhad, i.e., Baghche, is one of the most important pilgrimage areas of Mashhad. Paying attention to the development and expansion of tourism in the historical contexts of the Haftshahr region of Mashhad can provide opportunities for urban development and ways out of economic problems and unemployment, attract capital, increase the pilgrimage, and provide better services to pilgrims and travelers. To provide for this part of the city of Mashhad and globally create a better place for our country's tourism, at least in terms of pilgrimage tourism. Accordingly, the main issue of this

study was to investigate the effect of the approach of recreating the historical contexts of District 7 of Mashhad Municipality on tourism development. In this regard, it tries to answer the following question:

- What is the effect of the worn-out texture regeneration approach on the tourism development of District 7 of Mashhad Municipality?

Methodology

The present study is applied and descriptive-analytical research in terms of purpose and methodology, respectively. The statistical population in the present study is all residents of Haft city of Mashhad. According to the latest official statistics of the country in the 2016 census, the total population of this region was 228,272 people, of which about 150,595 people are over 20 years old, which is considered a statistical population and using the Cochran's formula, 384 people were obtained as a statistical sample. The factors affecting the development of urban tourism were assessed based on SPSS software. The presented analyzes have been used using statistical techniques of KMO test and Bartlett sphericity, Spearman correlation coefficient, exploratory factor analysis, and correlation analysis between variables.

Results and discussion

The results of the KMO test are equal to 0.787, which shows that sampling is sufficient and the data have a good ability to factorize. According to the KMO test table, the two variables of functional flexibility of urban spaces and organization of spaces for pedestrians and cyclists have the least in common. The result of factor extraction was a reduction of 44 indicators to 11 factors, covering 79% of the variance and indicating the satisfaction of factor analysis and the studied variables. Based on the results of exploratory factor analysis, 11 factors had specific values higher than one and explained 79% of the total variance of the questionnaire. From the final analysis, it is clear that the factors of organizing and transforming defenseless spaces (with a

rank of 28.54), increasing satisfaction with the low pollution of the region (with a rank of 26.80), new constructions in accordance with local and traditional architectural patterns (with a rank of 26.78), creating exhibitions Local food (with a rank of 26.58), promoting participation and social solidarity (with a rank of 25.94), organizing and promoting access to recreational services and leisure for residents (with a rank of 24.91), increasing satisfaction with diversity and variety of activities (with a rank of 24.31) have the highest rank), respectively. The indicators of organizing and creating some green spaces in accordance with local conditions (with a rank of 17.95), improving the quality of product supply and shopping facilities and variety of choices (with a rank of 17.81) have the lowest rank and tourism development with all variables of support and protection of historical and cultural contexts and tourism development have a significant relationship.

Conclusion

They show that common processes for tourism development are inefficient and that coherent and pragmatic programs must be designed and implemented to mobilize indigenous culture and art, engaging local people, in order to mobilize regeneration programs. At the same time, preserving the memory and identity of the original values of the fabric must always be considered.

The results show that the regeneration of historical contexts with the tourism development approach in Mashhad, although due to unique opportunities, historical contexts, both in terms of physical and architectural attractions and mirrors, may have old traditions, severe shortages of tourism infrastructure, and limited and transient views of urban management, which can be the biggest obstacles to activating their capacities. Therefore, the tourism development plan in the historical context of Iranian cities is a long-term plan with the priority of providing infrastructure and changing short-term perspectives of urban management.

Funding

There is no funding support.

Authors' Contribution

All of the authors approved the content of the manuscript and agreed on all aspects of the work.

Conflict of Interest

Authors declared no conflict of interest.

Acknowledgments

We are grateful to all the scientific consultants of this paper.

باز آفرینی بافت تاریخی شهری با رویکرد توسعه گردشگری مطالعه موردی: منطقه هفت شهرداری مشهد

ژیلا حصاری^۱، مهدی وطن پرست^۲✉، عزت‌الله مافی^۳

۱- گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد شیروان، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران

۲- گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد شیروان، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران. Email: mehdiwatanparast.1989@gmail.com

۳- گروه جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد شیروان، دانشگاه آزاد اسلامی، ایران

چکیده

اطلاعات مقاله

بافت‌های تاریخی شهرها که در اغلب موارد هسته اولیه و اصلی هر شهری را تشکیل می‌دهند، نمایشگر تمدن و فرهنگ گذشته شهرها می‌باشد و نقش اساسی در جذب گردشگر در این مناطق دارند توجه و باز آفرینی آن‌ها به منظور توسعه و پیشرفت در زمینه گردشگری در آن‌ها از اهمیت زیادی برخوردار است. هدف تحقیق حاضر، بررسی میزان تأثیر باز آفرینی بناها و بافت‌های تاریخی منطقه هفت مشهد، بر توسعه گردشگری در این منطقه است. روش تحقیق توصیفی - تحلیلی بوده و ابزار اصلی جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه می‌باشد. جامعه آماری در پژوهش حاضر ساکنین منطقه هفت شهر مشهد می‌باشند که با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان نمونه آماری تعیین شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد، عوامل ساماندهی و تبدیل فضاهای بی‌دفاع (با رتبه ۲۸،۵۴)، رضایتمندی از عدم وجود آلودگی زیست‌محیطی (با رتبه ۲۶/۸۰)، وجود ساخت‌وسازهای جدید منطبق با الگوهای معماری بومی و سنتی (با رتبه ۲۶/۷۸)، ایجاد نمایشگاه‌های غذاهای محلی (با رتبه ۲۶/۵۸)، دارای بالاترین رتبه و شاخص ارتقای کیفیت عرضه محصولات و امکانات خرید و تنوع انتخاب (با رتبه ۱۷/۸۱) دارای پایین‌ترین رتبه، تأثیرگذار بر توسعه گردشگری در منطقه هفت می‌باشد. در نهایت نتایج تحقیق در خصوص منطقه هفت شهر مشهد نشان داد که احیا و باز آفرینی بافت و بناهای تاریخی آن، از الزامی‌ترین زیرساخت‌ها برای توسعه گردشگری هستند و برای رسیدن به توسعه گردشگری در بافت تاریخی منطقه هفت مشهد، نیاز به برنامه‌های بلندمدت با اولویت تأمین زیرساخت‌ها و تغییر دیدگاه‌های کوتاه‌مدت مدیریت شهری می‌باشد.

واژگان کلیدی:

باز آفرینی شهری،
بافت تاریخی،
گردشگری شهری،
منطقه هفت مشهد.

تاریخ دریافت:

۱۴۰۱/۰۶/۰۷

تاریخ بازنگری:

۱۴۰۱/۰۸/۰۸

تاریخ پذیرش:

۱۴۰۱/۱۰/۱۷

تاریخ چاپ:

۱۴۰۱/۱۱/۱۰

صص. ۱۵۳-۱۳۷

استناد: آبرومند، پریسا؛ آذر اکبری نامدار، شبنم و ولی‌زاده، نیما. (۱۴۰۱). نقش گردشگری فرهنگی در احیا ارزش‌های اجتماعی - فرهنگی بازار تاریخی تبریز. مجله گردشگری شهری، ۹ (۴)، ۱۳۷-۱۵۳.

<http://doi.org/10.22059/JUT.2022.341349.1031>

مقدمه

بافت‌های تاریخی که در واقع گنجینه‌های پنهان هستند با آنکه در گذشته دور به‌عنوان یک سیستم قوی و در عین حال منسجم عمل می‌نمودند (قائد امینی هارونی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۴) اما آنچه امروزه در این بافت‌ها مشاهده می‌شود تنزل هویت اجتماعی و در نهایت فرسودگی تمام ابعاد آن است (احدنژادروشنی، ۱۳۹۹: ۹۴۷) و با تضعیف فرم و عملکرد روبرو هستند. در حال حاضر بافت‌های باارزش، کارآیی لازم را در برابر شکل زندگی امروز ندارند و به همین جهت روزبه‌روز فرسوده‌تر و از کار افتاده‌تر می‌شوند. در این راستا، استفاده از پتانسیل‌های بافت‌های تاریخی جهت بازگرداندن زندگی به آن‌ها و بازآفرینی این مجموعه‌ها ضرورت می‌یابد. رویکرد بازآفرینی که با جامع‌نگری سعی در تکیه بر میراث موجود در بافت‌های تاریخی واجد ارزش و تلفیق اقتصاد و فرهنگ و احیای پایدار بافت‌های تاریخی از طریق تعیین نقش آن‌ها در سازمان فضایی شهر دارد، با تئوری‌های جدید ساماندهی شهری از جمله توسعه گردشگری در این بافت‌ها همخوان است. در این راستا، یکی از روش‌های پیاده‌سازی توسعه پایدار و بازآفرینی این‌گونه بافت‌ها، برنامه‌ریزی گردشگری می‌باشد (شعبان‌پور و افخمی، ۱۳۹۳: ۱). در این بافت‌ها گردشگری به دنبال تغییرات عمده هم در ساخت و سازمان کالبدی و هم در توانمندی‌های اجتماعی - فرهنگی جوامع متناسب با فرهنگ حاکم مطرح است.

ناکارآمدی دیدگاه‌های گذشته منجر به ظهور گردشگری شهری شد که با کاربست آن در بسیاری از شهرهای جهان، ضمن بازآفرینی بخش تاریخی شهرها، توسعه یکپارچه و پایدار آن‌ها نیز صورت گرفت (احدنژاد و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۴۸). به طوری که امروزه یکی از مهم‌ترین روش‌هایی که می‌توان به‌واسطه آن سیر تفکرات مرمتی بافت تاریخی را از تک‌بعدی و بخشی‌نگری به سمت دیدگاه‌های سیستمی و توسعه پایدار هدایت نمود، تأکید بر مفهوم گردشگری است که یکی از بهینه‌ترین راه‌حل‌های مرمت بافت تاریخی است (امین زاده و دادرس، ۱۳۹۱: ۱۰۱). رویکرد بازآفرینی بر تداوم تاریخی و استفاده هر چه بهتر از میراث فرهنگی و تاریخی تأکید می‌ورزد و امکان معاصر سازی بافت‌های تاریخی را در راستای توسعه صنعت گردشگری فراهم می‌آورد (زمانی و همکاران، ۱۳۹۶: ۱۰). در واقع بازآفرینی شهری با رویکرد توسعه گردشگری می‌تواند به‌عنوان فرصت جبران اشتباهات گذشته در خصوص نادیده گرفتن اصول شهرسازی، زیست‌محیطی و توسعه پایدار محسوب شود که در این راستا استفاده از صنعت گردشگری در راستای تقویت بنیه اقتصادی این‌گونه بافت‌ها در مقیاس محلی، ملی و حتی جهانی می‌تواند ضمن تأمین هزینه‌های حفاظتی بافت، زمینه‌های تحرک اقتصادی را برای شهر و شهروندان به وجود آورد و به‌عنوان عامل محرک توسعه در پروژه‌های بازآفرینی شهری محسوب گردد (قائد امینی هارونی و همکاران، ۱۳۹۹: ۶۵). به این ترتیب بازآفرینی بافت‌های تاریخی فرصتی است که قابلیت‌ها و توان‌های بالقوه فرهنگی در کنار جاذبه‌های گردشگری تقویت شود (سلیمانیان و فنی، ۱۴۰۰: ۲۶۷). نمایش گذشته تاریخی، میراث تاریخی و فرهنگی محلی پیش‌نیاز برای ترویج یک تصویر عمومی جذاب از یک منطقه و از این رو برای توسعه گردشگری منطقه‌ای، اقتصاد محلی و غیره است (Varfolomeyev et al, 2010: 86).

این در حالی است که متأسفانه در سال‌های اخیر مکان‌های تاریخی با کمبود گردشگر مواجه بوده‌اند و به‌تنهایی قادر به جذب گردشگر نبوده‌اند، همان‌گونه که در فهرست پربازدیدترین مکان‌ها گردشگری، مکان‌های تفریحی نسبت به مکان‌های تاریخی در ارجحیت هستند و این موضوع برای شهرهای تاریخی تهدید به حساب می‌آید (اسدی پیمان و همکاران، ۱۳۹۹: ۳۶). و امروزه شاهد آن هستیم که اغلب این‌گونه بافت‌ها تغییر کاربری داده و رو به زوال و نابودی رفته‌اند (حسینی تهرانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۲). پس در این نقاط گردشگری چنانچه در راستای اهداف و برنامه‌های توسعه پایدار حرکت نماید شکلی از توسعه بی‌برنامه در این نقاط رخ خواهد داد که باعث تخریب محیط طبیعی و انسانی

شهر و کاهش ظرفیت پذیرش این نقاط می‌گردد (سیف‌الدینی و همکاران، ۱۳۸۹: ۶۷).

یکی از مناطق شهری که با فرسودگی مرکز روبرو است منطقه هفت شهرداری شهر مشهد است. باعنایت موقعیت خاص منطقه و وجود دو پارک طرق و بابا قدرت، به‌عنوان کمپ اسکان زائرین در نظر گرفته شده است و شهرداری منطقه هفت سالانه افتخار پذیرایی زائرین امام هشتم (ع) را دارد. از طرفی به دلیل هم‌جواری با بارگاه ملکوتی ثامن‌الحجج (ع) و فرودگاه بین‌المللی شهید هاشمی نژاد و همچنین دارا بودن پرتددترین ورودی جاده‌ای مشهد یعنی عوارضی باغچه از مهم‌ترین مناطق زواری مشهد محسوب می‌گردد و همچنین وجود بیشترین فضای سبز شهری از جمله بوستان طبیعی هفت‌حوض، بوستان جنگلی طرق، کمر بند فضای سبز و نیز قابلیت‌های اقامتی مانند هتل‌ها، مسافرخانه‌ها، هتل آپارتمان‌ها، کمپ‌های موقت (طرق و بابا قدرت) این منطقه را از پتانسیل بالایی در زمینه گردشگری برخوردار کرده است. اما از طرفی دیگر دسترسی ضعیف به خدمات شهری و همچنین ناپایداری و نابسامانی کالبدی در بافت‌های قدیمی و تاریخی لزوم حفظ و بقای ساختار آن ضرورت برنامه‌های بهسازی و بازآفرینی به‌منظور کمک به توسعه گردشگری می‌طلبد. چراکه، توجه به توسعه و گسترش گردشگری در بافت‌های تاریخی منطقه هفت شهر مشهد می‌تواند فرصت‌های پیشرفت و توسعه شهری و راه‌های برون‌رفت از مشکلات اقتصادی، بیکاری، جذب سرمایه، افزایش ماندگاری زائر و ارائه بهتر خدمات به زائران و مسافران را برای این بخش از شهر مشهد فراهم آورد و به لحاظ جهانی جایگاه بهتری را برای گردشگری کشورمان حداقل از بعد گردشگری زیارت ایجاد کند. بر همین اساس مسئله اصلی این تحقیق بررسی میزان تأثیر رویکرد بازآفرینی بافت‌های تاریخی منطقه هفت شهرداری مشهد بر توسعه گردشگری بوده است. که در این راستا تلاش دارد تا به سؤال زیر پاسخ دهد. تأثیر رویکرد بازآفرینی بافت فرسوده بر توسعه گردشگری منطقه هفت شهرداری مشهد چگونه است؟

در رابطه با موضوع تأثیر بازآفرینی بافت‌های تاریخی و توسعه گردشگری این مناطق تاکنون مطالعاتی صورت گرفته است که در ادامه به مرتبط‌ترین آن‌ها با پژوهش حاضر اشاره می‌شود. پوراحمد و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی به تبیین الگوی بازآفرینی بافت تاریخی با رویکرد توسعه گردشگری شهر تبریز را مورد مطالعه قرار داده‌اند. نتایج این پژوهش نشان داده که گردشگری عاملی در راستای رشد اقتصادی است و از بعد اجتماعی - فرهنگی، حس مکان و امنیت فضا را افزایش می‌دهد. در مورد بعد کالبدی، توسعه گردشگری با از بین بردن فضاهاى مخروبه، اتصال و پیوند در بافت تاریخی را موجب شده و کیفیت خدمات عمومی و منظر شهری را ارتقاء داده و از نظر زیست‌محیطی، کاهش آلودگی‌های محیطی و افزایش سرانه‌ی فضای سبز را در پی دارد. قائد امینی هارونی و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان ارزیابی پتانسیل‌های گردشگری برای بازآفرینی بافت تاریخی شهر در شهر اصفهان به این نتیجه رسیده‌اند که پتانسیل گردشگری بافت تاریخی شهر اصفهان در جهت بازآفرینی از بعد اجتماعی - فرهنگی در حد مطلوب و در بعد زیست‌محیطی، کالبدی و اقتصادی در حد نسبتاً مطلوب است. احدنژادروشنی و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با عنوان بررسی بازآفرینی اجتماعی بافت تاریخی با رویکرد گردشگری در بافت تاریخی شهر زنجان پرداخته‌اند. نتایج نشان داده است که بیشترین مؤلفه و شاخص تأثیرگذار بر بازآفرینی بافت تاریخی شهر زنجان، شاخص حس تعلق بوده است و بیشترین مؤلفه‌ی تأثیرگذار به‌کارگیری نمادها و نشانه‌های بومی در فضای بافت تاریخی می‌تواند در بازآفرینی بافت تاریخی اثرگذار باشد. پژوهان و پورمقدم (۱۳۹۷) در پژوهشی با عنوان برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری شهری با رویکرد بازآفرینی فرهنگ مینا در بافت‌های تاریخی (نمونه موردی: بافت قدیم شهر رشت و در محلات زاهدان و ساغریسازان به این نتیجه رسیده‌اند که بافت قدیم شهر رشت باوجود دارا بودن منابع فرهنگی درون خود، به دلیل ضعف زیرساخت‌های

گردشگری فرهنگی و عدم خلاقیت در کاربست فرهنگ و هنر در فرایند بازآفرینی فرهنگ مینا نتوانسته از این منابع محلی بهره جوید. فیروزبخت (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری با تأکید بر توسعه گردشگری منطقه یک کلان‌شهر تهران» به این نتیجه رسیده است که عوامل مدیریتی از مهم‌ترین عوامل تأثیرگذار بر توسعه گردشگری شهری در بافت تاریخی منطقه یک کلان‌شهر تهران است و پس‌از آن عوامل اجتماعی و فرهنگی، عوامل کالبدی و عوامل اقتصادی با توجه به مقدار میانگین رتبه، به ترتیب در رده‌های پس‌از آن، قرار دارند. شیخی نصب و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به مطالعه بازآفرینی بافت‌های تاریخی در راستای توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌نگاری منطقه یک شهرداری اهواز را مورد بررسی قرار داده‌اند. نتایج پژوهش بیانگر این است عوامل امنیت اجتماعی، علاقه‌مندی ساکنان به بافت‌های تاریخی، بهبود دسترسی به حمل‌ونقل، توجه بیش‌ازپیش به بافت‌های تاریخی، نظارت بر بازآفرینی، توجه به هسته مرکزی شهر به‌عنوان مهم‌ترین عوامل هستند. ریم المصری و ابابنه^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان مطالعه تحلیلی تأثیرات گردشگری محوطه باستانی ام‌قیس در اردن را مورد بررسی قرار داده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که هم زیرساخت‌های گردشگری و هم بازدیدکنندگان تأثیر مخربی بر جاذبه‌های گردشگری این محدوده تاریخی داشته‌اند. آلودگی زیبایی‌شناختی و زوال ساختاری محدوده تاریخی ناشی از زیرساخت‌های گردشگری و زباله‌های رها شده توسط گردشگران است. در نهایت در این تحقیق توصیه‌هایی را در زمینه‌های مدیریت میراثی و گردشگری برای تصمیم‌گیرندگان ارائه شده است. دل رایو^۲ (۲۰۱۸) در پژوهشی با عنوان از مرکز شهر تا بندر داخلی: احیای پایداری بالتیمور را مورد پژوهش قرار داده و به این نتیجه رسیده‌اند که بالتیمور و بوستون نمونه اصلی بازآفرینی شهری است که گردشگری در آن نقش عمده ای دارد. در بالتیمور یک برنامه‌ی بازآفرینی منطقه پایین شهر با نوسازی بندر این به اوج رسید و به جاذبه مهم گردشگری و منطقه‌ی تفریحی تبدیل شده است. اویدا و اوکازاما^۳ (۲۰۱۸) در تحقیقی با عنوان میراث فرهنگی، گردشگری پایدار و بازسازی شهری: گرفتن درس و تجربه از ژاپن با توجه به کیوتو این مقوله را مورد مطالعه قرار داده است. نتایج نشان داده است که بازسازی و حفظ میراث فرهنگی، بازسازی شهری، گردشگری پایدار را به‌عنوان عامل مهمی برای توسعه اقتصادی محلی، تسریع ادغام اجتماعی و کاهش فقر به رسمیت شناخته است. این نتایج در این زمینه و در گزارش تحقیقاتی که بر روی درس‌هایی از تجربه توسعه شهر کیوتو، پایتخت امپراتوری ژاپن با بیش از یک هزار سال قدمت و محل نگهداری از ۱۴ سایت میراث جهانی یونسکو و بسیاری از نواحی تاریخی حفظ‌شده، روشن و بدیهی است. بانک جهانی^۴ (۲۰۱۸) در پژوهشی تجربه سؤال در میراث فرهنگی، گردشگری پایدار و بازسازی شهری را بررسی کرده است. این پژوهش بیان می‌دارد استفاده از مقررات مناسب و سرمایه‌گذاری هدفمند، بازسازی شهری، بازسازی میراث فرهنگی و توسعه گردشگری را احیا کرده است. دلا لویا و همکاران^۵ (۲۰۱۷) پژوهشی با عنوان میراث و بازسازی شهری: به سمت گردشگری خلاق انجام داده‌اند و به این نتیجه رسیده‌اند که سرمایه‌گذاری عمومی در فرهنگ، تقریباً به‌طور کامل غیرمولد بوده است. در شهر تورنتو بازسازی عمومی به‌منظور ایجاد ارزش از طریق ارزیابی میراث فرهنگی امکان‌پذیر است. گردشگری شهری در این شهر (مورد مطالعه) به‌شدت با ماهیت بازسازی شهری همراه است. همچنین اویسال^۶ (۲۰۱۵) در تحقیقی با عنوان گردشگری شهری در استانبول: بازسازی شهری، رویدادهای مگا و

---

1. AlMasri and Ababneh
 2. Del Rio
 3. Eiwaida & Okazawa
 4. World Bank
 5. Della Lucia et al
 6. Uysal

بازاریابی شهری و نام تجاری به مقوله بافت‌های تاریخی و توسعه گردشگری پرداخته است. رویکرد اصلی این تحقیق این بوده که گردشگری شهری یک پدیده پیچیده است که محدود به کسب‌وکار و ارائه خدمات برای افراد در تعطیلات نیست. بررسی‌های این تحقیق نشان می‌دهد پروژه‌های بازسازی شهری منجر به گردشگری می‌شود و می‌تواند منافع اقتصادی، فضایی، اجتماعی را داشته باشد. کنل^۱ (۲۰۱۳) نیز در تحقیقی با عنوان پس از بحران: گردشگری فرهنگی و بازسازی شهری در اروپا این موضوع را بررسی کرده است. به اعتقاد نگارنده در طول سه دهه گذشته بازسازی شهری و گردشگری در اروپا از طریق پدیده بازسازی فرهنگی، به یک رویکرد شهری، تبدیل شده است. توسعه که بخش قابل توجهی از مجموعه رویکردهای بازسازی است، توسط دولت‌ها و ادارات بازسازی استفاده می‌شود.

مبانی نظری

صنعت گردشگری نظام منسجمی است که عناصر آن لازم و ملزوم یکدیگر هستند به گونه‌ای که جاذبه‌های گردشگری به‌تنهایی موجبات سفر بارونق صنعت را فراهم نمی‌کنند، بلکه امکانات، زیرساخت‌ها و شرایط برای جابجایی و اقامت گردشگران نیز باید فراهم باشد (ابراهیم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۱: ۳۴). برخی رویکرد گردشگری پایدار را مستلزم ادامه حیات و کیفیت بلندمدت منابع طبیعی و انسانی گردشگری می‌دانند (Bramwell & Lane, 1993: 71). یکی از مقاصد گردشگری که در سال‌های اخیر بسیار مورد استقبال بوده بخش مرکزی شهر است که در دل خود تاریخچه شهر را و هویت و اصالت آن را دارد (اسدی پیمان و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۰). ناحیه تاریخی شهرها میراث ارزشمند معماری و کالبدی به‌جای مانده از گذشتگان ماست که در طول زمان در هویت بخشی به حیات شهری همواره نقش بارزی ایفا نموده است (قائد امینی هارونی، ۱۳۹۹: ۶۵). این بافت‌ها به‌واسطه قدمت تاریخی و وجود عناصر بارز تاریخی، موقعیت مناسب ارتباطی، قرارگیری بازار اصلی شهر و قلب تپنده اقتصادی آن و غیره دارای ارزش و جایگاه منحصربه‌فردی در ساختار فضایی و کارکردی شهر است (سلیمانیان و فنی، ۱۴۰۰: ۲۶۹) این مناطق تاریخی علیرغم دارا بودن پتانسیل‌ها و نقاط قوت و داشتن جاذبه‌های گردشگری از امکانات و زیرساخت‌های شهری و گردشگری محروم‌اند. در این راستا، توجه به ترجیح گردشگران در جست‌وجوی مکان‌های منحصربه‌فرد، لزوم حفاظت از آثار فرهنگی و تاریخی و توجه به آثار مثبت رونق اقتصادی گردشگری، بسترساز تقویت موضوع گردشگری با محوریت تاریخی است (شیخی نصب و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۵۳). بیشتر شهرها گردشگری مبتنی بر میراث شهری را وسیله‌ای برای متنوع‌سازی اقتصاد خود، افزایش درآمد، بهبود سطح زندگی ساکنان و تجدید فضاهای شهری می‌دانند. در موارد بسیاری، گردشگری تاریخی به‌دلیل وجود فضاها و فرصت‌هایی برای عرضه منابع جدید گردشگری شهری نظیر جاذبه‌ها و مناطق میراث فرهنگی، به‌عنوان پتانسیلی برای بازآفرینی این گونه نواحی دیده شده است (پور احمد و همکاران، ۱۳۹۹: ۴۶). در نتیجه در بسیاری از مراکز شهری، عرضه جاذبه‌ها و تسهیلات گردشگری برای کمک به فرآیند بازآفرینی شهری توسعه یافته و از گردشگری به‌عنوان یک ابزار بازآفرینی‌کننده استفاده شده است. بنابراین، بازآفرینی که یکی از مهم‌ترین رویکردهای توسعه گردشگری در نواحی تاریخی و مرکزی شهری است می‌تواند با توجه و الزام به رعایت اصول توسعه پایدار، نقش مهمی در ارتقا ابعاد مختلف کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و محیطی شهرها و به‌تبع توسعه گردشگری داشته باشد. می‌توان از طرح‌های بازآفرینی در شهرها به‌عنوان بزرگ‌ترین رویداد شهری یادکرد چراکه تحولات ریشه‌ای و عمیقی را در جهت بهبود عملکرد شهرها به وجود آورده است (ارزمانی و همکاران، ۱۳۹۹: ۹۳). بازآفرینی شهری بر این مطلب تأکید دارد که طرح

و اجرای هرگونه روش برای مقابله با مشکلات شهرهای بزرگ و کوچک، باید دارای اهداف بلندمرتبه و راهبردی باشد (پوراحمد و همکاران، ۱۳۸۹: ۷۴). بخش عمده‌ای از فرایند بازآفرینی شهری شامل مسائل اجتماعی، اقتصادی و یا سیاست‌های فیزیکی و برنامه‌هایی است که برای بهبود فیزیکی محیط و یا محله تهیه می‌شوند و فرصت‌های اقتصادی متعددی برای محله یا محیط شهری فراهم می‌آورند (Bassett, 2013: 2). از طریق بازآفرینی شهری، یک شهر می‌تواند با پتانسیل‌های موجود، زندگی کاملی را برای شهروندان مهیا سازد (Urban land Institute, 2014: 2). رویکرد بازآفرینی پایدار شهری، یک راهبرد یکپارچه از فرآیند تصمیم‌سازی را ارائه می‌دهد که فراگیر، رقابت‌آمیز و از لحاظ محیطی پایدار است (بحرینی و همکاران، ۱۳۹۲: ۲۲).

در زمینه عرضه گردشگری شهری، یکی از دیدگاه‌های برجسته، مدل ینسن (۱۹۸۶) درباره‌ی هسته قدیمی شهر به‌عنوان یک «محصول فراغت» است. این مدل، ارتباط میان عناصر سیستم گردشگری هسته قدیمی شهر و اهمیت هسته قدیمی به‌عنوان یک «محصول فراغت» را نمایش می‌دهد (Hall & Page, 2006: 150). از دیدگاه وی، عملکرد اوقات فراغت به‌طور کلی و عملکرد گردشگران به‌طور خاص مبتنی بر تمرکز فضایی طیف وسیعی از تسهیلات به‌علاوه ویژگی‌های بارز محیط هستند.

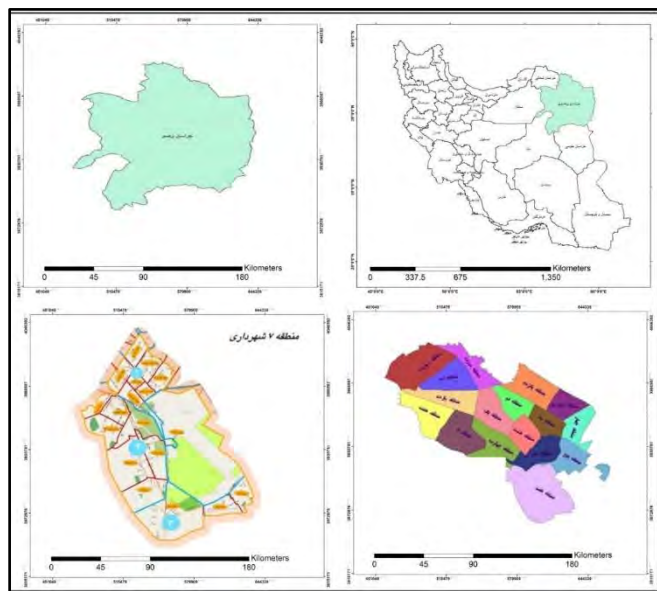
روش پژوهش

پژوهش حاضر، از نظر هدف کاربردی است و از لحاظ متدولوژی جزو تحقیقات توصیفی - تحلیلی است. روش جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات از روش‌هایی هم چون اسنادی - کتابخانه‌ای و میدانی است. در روش میدانی از ابزار پرسشنامه بهره گرفته شد. جامعه آماری در پژوهش حاضر همه ساکنین منطقه هفت شهر مشهد هستند. بر اساس آخرین آمار سرشماری رسمی کشور در سرشماری سال ۱۳۹۵ کل جمعیت این منطقه ۲۲۸,۲۷۲ نفر بوده است که از این تعداد، حدود ۱۵۰,۵۹۵ نفر جمعیت بالای ۲۰ سال می‌باشند که به‌عنوان جامعه آماری در نظر گرفته شده و با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر به‌عنوان نمونه آماری به دست آمد. پرسشنامه در قالب طیف لیکرت طراحی شد و روایی پرسشنامه موردنظر به روش مصاحبه‌ای توسط ۲۰ نفر از اساتید و کارشناسان برنامه‌ریزی گردشگری و برنامه‌ریزی شهری انجام شد و پایایی پرسشنامه‌ها نیز با آلفای کرونباخ (۰,۸۹۳) محاسبه شد که عامل‌های پرسشنامه از نظر پایایی در سطح کاملاً مناسبی قرار دارد و قابلیت اعتماد (پایایی) عامل‌های پرسشنامه و کل سؤالات پرسشنامه مورد تأیید می‌باشد. به‌منظور تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از پرسشنامه و همچنین ارزیابی عوامل مؤثر بر توسعه گردشگری شهری از نرم‌افزار SPSS بهره گرفته شده است. تجزیه و تحلیل‌های ارائه شده با استفاده از تکنیک‌های آماری آزمون KMO و کرویت بارتلت، ضریب همبستگی اسپیرمن، تحلیل عاملی اکتشافی و بررسی همبستگی میان متغیرها استفاده شده است.

محدوده مورد مطالعه

شهر مشهد دارای ۱۳ منطقه است. منطقه هفت مشهد با مساحت محدوده خدماتی ۵۲۰۰ هکتار در جنوب شرقی مشهد واقع شده است و در حال حاضر دارای ۱۹ محله و ۳ ناحیه خدماتی می‌باشد. که این تقسیم‌بندی بنا بر تصمیم شهرداری منطقه برای بهتر اداره شدن منطقه و ساماندهی به اوضاع نواحی منطقه بوده است. منطقه هفت از بعد جغرافیایی در جنوب شرقی شهر مشهد و یکی از مهم‌ترین مبادی ورودی شهر قرار گرفته و از شمال به میدان بیت‌المقدس (بازار امام رضا(ع)) میدان ۱۷ شهرپور، بلوار شهید شیروودی، بلوار شهید رستمی از شرق به فرودگاه

بین‌المللی، پارک جنگلی کال طرق، از جنوب به شهرک‌های سیدی و بهارستان، پایانه بار، رباط طرق و از غرب نیز به خیابان حافظ، میدان حافظ، پایانه مسافربری و خیابان امام رضا (ع) محدود شده است. با توجه به وجود فرودگاه شهید هاشمی نژاد و عوارضی مشهد نیشابور در این منطقه و موقعیت پایانه مسافربری، بیش از ۷۰٪ مسافری و زائرین مستقیماً از خدمات این منطقه بهره‌مند می‌شوند.

شکل ۱. موقعیت جغرافیایی محدوده پژوهش

یافته‌ها

به‌منظور شناخت ویژگی‌های افراد شرکت‌کننده در پژوهش، در ابتدا اطلاعات جمعیت‌شناختی از قبیل جنسیت، گروه سنی، سطح تحصیلات، علت حضور بررسی شده است. مطابق با اطلاعات به‌دست‌آمده ۷۱/۶ درصد از پاسخ‌دهندگان را زن و ۲۸،۴ درصد را مرد تشکیل داده است. همچنین ۱۶/۴ درصد را افراد زیر ۳۰ سال سن، ۲۲/۹ درصد را ۳۱ تا ۴۰ سال سن، ۴۷/۷ درصد را ۴۱ تا ۵۰ سال و ۱۳ درصد را افراد دارای سن بالای ۵۰ سال تشکیل می‌دهد. از لحاظ سواد نیز حدود ۳۶/۷ درصد را افراد با سطح تحصیلات زیر دیپلم، ۴۶/۶ درصد دیپلم و فوق‌دیپلم، ۱۲/۸ درصد لیسانس و ۱۲/۸ درصد فوق‌لیسانس تشکیل داده است. بر مبنای علت حضور در منطقه با توجه به آمار به‌دست‌آمده، نیمی از پاسخ‌دهندگان ساکن در منطقه و ۳۲/۶ درصد شاغل در منطقه و تقریباً ۱۰ درصد پاسخ‌دهندگان به‌عنوان استفاده‌کننده و عبورکننده از منطقه بوده‌اند. بنابراین بیشتر شرکت‌کنندگان در پرسشنامه بومی و ساکن در منطقه هفت شهرداری مشهد می‌باشند.

- عوامل نهایی دخیل در فرآیند بازآفرینی و توسعه گردشگری منطقه هفت شهرداری

در پژوهش حاضر با توجه به تعداد بالای شاخص‌های مورد ارزیابی از تحلیل عاملی بهره گرفته شده است. تحلیل عاملی یکی از روش‌های آماری چند متغیره است، که بین مجموعه فراوانی از متغیرهای به‌ظاهر بی‌ارتباط، رابطه‌ای خاص را تحت یک مدل فرضی برقرار می‌کند. بنابراین در این بخش با استفاده از تحلیل عاملی عوامل دخیل در بازآفرینی بافت بناهای تاریخی و توسعه گردشگری منطقه هفت شهرداری مشهد شناسایی گردید. در تحلیل عاملی مسئله پژوهش حاضر مراحل زیر انجام گرفته است: بررسی کفایت نمونه‌گیری - تشکیل ماتریس داده‌ها - محاسبه ماتریس همبستگی -

استخراج عامل‌ها - دوران عامل‌ها - نام‌گذاری عامل‌ها.

پیش از انجام تحلیل عاملی برای بررسی کفایت نمونه‌گیری از آزمون KMO و برای اطمینان از اینکه ماتریس همبستگی که پایه تحلیل قرار می‌گیرد، در جامعه برابر صفر نیست از آزمون کرویت بارتلت استفاده شده است. نتایج این دو آزمون در جدول (۱) ارائه شده است.

جدول ۱. نتایج آزمون KMO و کرویت بارتلت

آزمون KMO مقیاس کفایت نمونه	۰/۷۸۷
مجذور خی دو (Chi-Square)	۱۵۲۷۴/۷۹
درجه آزادی (df)	۹۴۶
سطح معناداری (Sig.)	۰/۰۰۰۰

طبق نتایج جدول (۱) مقدار عددی KMO برابر با ۰,۷۸۷ می‌باشد که نشان می‌دهد نمونه‌گیری از کفایت لازم برخوردار است و داده‌ها از توانایی عاملی شدن خوبی برخوردار هستند. بنابراین می‌توان سایر شاخص‌های تحلیل عاملی را انجام داد. در ادامه در جدول (۲)، اشتراک هر متغیر، یعنی نسبتی از واریانس هر متغیر را که توسط عامل‌های مشترک به حساب می‌آیند، نشان می‌دهد. مطابق جدول مشخص می‌گردد دو متغیر انعطاف‌پذیر کردن عملکردی فضاهای شهری و ساماندهی فضاهای مخصوص پیاده و دوچرخه‌سواری دارای کمترین اشتراک می‌باشند.

جدول ۲. بررسی وضعیت اشتراک هر متغیر

متغیر	Initial	میزان اشتراک	متغیر	Initial	میزان اشتراک
ساماندهی و تبدیل فضاهای بی‌دفاع به فضاهای با جاذبه گردشگری	۱/۰۰۰	۰/۸۵۷	ساماندهی فضاهای مخصوص پیاده و دوچرخه‌سواری	۱/۰۰۰	۰/۶۷۵
ایجاد نمایشگاه‌های غذاهای محلی به منظور جذب گردشگر	۱/۰۰۰	۰/۸۰۹	افزایش رضایتمندی از کیفیت عینی فضایی و زیبایی کالبدی منطقه به‌ویژه کاربری‌های گردشگری	۱/۰۰۰	۰/۷۶۶
بسترسازی اعتقادی و باورهای دینی و مذهبی	۱/۰۰۰	۰/۷۷۷	ساماندهی ترافیک و کاهش آلودگی صوتی و شلوغی‌ها در منطقه	۱/۰۰۰	۰/۷۶۶
ایجاد باور جمعی در میان و مسئولان با رویکرد گردشگری	۱/۰۰۰	۰/۷۷۵	ساماندهی کاربری‌ها و ایجاد سازگاری آن‌ها	۱/۰۰۰	۰/۷۹۰
ایجاد و ساماندهی پاتوق‌های اجتماعی	۱/۰۰۰	۰/۸۰۰	ارتقاء دسترسی به فضاهای سبز و پارک‌ها	۱/۰۰۰	۰/۸۵۸
ارتقای مشارکت و همبستگی اجتماعی	۱/۰۰۰	۰/۷۹۰	ساماندهی و نظام‌مندسازی جمع‌آوری زباله‌ها و پسماندها توسط شهرداری	۱/۰۰۰	۰/۸۱۵
تقویت خوانایی بافت منطقه برای گردشگران	۱/۰۰۰	۰/۸۳۴	ساماندهی و فرهنگ‌سازی در حوزه بهداشت و نظافت	۱/۰۰۰	۰/۸۱۴
ارتقای هویت بافت منطقه به‌منظور جذب گردشگران	۱/۰۰۰	۰/۷۵۴	ساماندهی وضعیت دفع آب‌های سطحی در معابر	۱/۰۰۰	۰/۸۲۷
ایجاد امنیت لازم برای تردد آزادانه پیاده گردشگران	۱/۰۰۰	۰/۸۵۴	احداث پارک‌ها و ساماندهی فضاهای سبز	۱/۰۰۰	۰/۸۵۷
ارتقای فرهنگ گردشگرپذیری	۱/۰۰۰	۰/۷۷۶	ساماندهی و ایجاد برخی فضاهای سبز منطبق بر شرایط بومی	۱/۰۰۰	۰/۸۲۸
افزایش رضایتمندی و مشارکت جامعه بومی در احیای فرهنگ تاریخی	۱/۰۰۰	۰/۷۳۶	ایجاد محیطی به‌دوراز آفت‌های محیطی	۱/۰۰۰	۰/۷۱۰
ارتقاء دسترسی به خدمات اساسی برای گردشگران	۱/۰۰۰	۰/۸۰۹	افزایش رضایتمندی از آلودگی پایین منطقه	۱/۰۰۰	۰/۷۷۵
ساماندهی و ارتقاء دسترسی به خدمات تفریحی و اوقات فراغت برای گردشگران	۱/۰۰۰	۰/۷۶۸	ایجاد اماکن، هتل‌های استاندارد یا تنوع غذاهای بومی	۱/۰۰۰	۰/۸۱۵
ارتقاء دسترسی پیاده و سواره به فضاهای و فعالیت‌های عمومی	۱/۰۰۰	۰/۷۶۲	ایجاد انگیزه و ذهنیت مثبت در ساکنان منطقه و سرمایه‌گذاران نسبت به توریسم	۱/۰۰۰	۰/۸۹۸
ارتقاء کیفیت بصری بافت منطقه	۱/۰۰۰	۰/۷۵۱	ایجاد اماکن تفریحی - فراغتی در منطقه و ایجاد جذابیت و تنوع پدیده‌های گردشگری	۱/۰۰۰	۰/۸۵۷
ساخت‌وسازهای جدید منطبق با الگوهای معماری بومی و سنتی	۱/۰۰۰	۰/۷۹۴	ایجاد مراکز آموزشی، درمانی و بهبود دسترسی به آن‌ها	۱/۰۰۰	۰/۸۴۲

	تاریخی بالا و معماری
۰/۶۰۷	افزایش کاربری‌های خدماتی
۰/۷۵۶	ساماندهی بلوک‌های ساختمانی
۰/۵۲۵	ایجاد محیطی به دور از آفت‌نگی‌های محیطی
۰/۶۵۵	ایجاد بازارچه‌های خیابانی
۰/۶۴۸	ایجاد تشکل‌های مردم‌نهاد
۰/۶۴۶	فعالیت‌های بازاریابی و تبلیغات
۰/۸۳۴	ایجاد امنیت برای پیاده‌روی
۰/۷۹۴	ارتقای هویت بافت منطقه،
۰/۶۲۶	ارتقای فرهنگ گردشگر پذیری
۰/۵۷۲	تقویت خوانایی بافت منطقه،
۰/۸۵۰	ارتقاء دسترسی به خدمات اساسی
۰/۷۶۳	افزایش رضایتمندی و مشارکت در احیای فرهنگ تاریخی
۰/۷۱۰	ساماندهی و ارتقاء دسترسی به خدمات تفریحی و اوقات فراغت
۰/۵۱۳	ارتقاء دسترسی پیاده و سواره به فضاها و فعالیت‌های عمومی
۰/۸۴۶	ساماندهی کاربری‌ها و سازگاری
۰/۷۰۶	ارتقاء دسترسی به پارک‌ها
۰/۶۴۴	ساماندهی فضاها و سبز
۰/۵۳۶	ساماندهی دفع آب‌های سطحی
۰/۷۵۹	ایجاد باور جمعی در مسئولان
۰/۷۰۴	ساماندهی پاتوق‌های اجتماعی
۰/۶۸۰	ارتقای مشارکت اجتماعی
۰/۸۳۲	ایجاد نمایشگاه‌های محلی
۰/۸۱۷	ساماندهی فضاها و بی‌دفاع
۰/۶۳۳	بسترسازی باورهای مذهبی
۰/۸۳۶	ایجاد هتل‌های استاندارد
۰/۷۸۵	ایجاد ذهنیت مثبت در ساکنان و سرمایه‌گذاران نسبت به توریسم
۰/۵۸۲	رضایتمندی از عدم وجود آلودگی
۰/۸۱۶	افزایش رضایتمندی از تنوع فعالیتی
۰/۸۱۶	استفاده از تمهیدات شهرداری و سازمان‌های مردم‌نهاد
۰/۷۲۱	افزایش رضایتمندی از زیبایی کالبدی منطقه
۰/۵۴۵	ساماندهی ترافیک و کاهش آلودگی صوتی
۰/۵۴۴	ساماندهی و ارتقای دسترسی

بنابراین با توجه به جدول (۴) عوامل اصلی دخیل در اجرای رویکرد بازآفرینی و توسعه گردشگری منطقه هفت شهرداری مشهد متشکل از ۱۱ عامل با ۴۲ گویه می‌باشد.

جدول ۴. عوامل نهایی و تأیید شده از تحلیل عاملی

عوامل نهایی	
عامل شماره یک	خدماتی - عملکردی
عامل شماره دو	کالبدی - بصری
عامل شماره سه	اجتماعی - فرهنگی
عامل شماره چهار	فرهنگی - هویتی
عامل شماره پنج	دسترسی
عامل شماره شش	خدماتی - دسترسی

همچنین نتایج جدول شماره (۵)، مشخص شد توسعه گردشگری با کلیه متغیرهای حمایت و صیانت از بافت‌های تاریخی و فرهنگی و توسعه گردشگری رابطه معناداری دارد. به عبارتی با بالا بردن سطح کیفیت و کمیت متغیر تا حدودی می‌تواند در توسعه گردشگری منطقه تأثیرگذار باشد.

جدول ۵. بررسی رابطه بین دو متغیر

Correlation		توسعه گردشگری	حمایت و صیانت از بافت‌های تاریخی و فرهنگی
Speraman's rho	حمایت و صیانت از بافت‌های تاریخی و فرهنگی	۰/۱۲۳*	۱/۰۰۰
	توسعه گردشگری	۰/۰۲	۰/۲
	تعداد نمونه	۳۸۴	۳۸۴
	ضریب همبستگی پیرسون	۰/۱۲۳*	۱/۰۰۰
	sig	۰/۰۲	۰/۲
	تعداد نمونه	۳۸۴	۳۸۴

** Correlation is significant at the 0.01 level(2-tailed)
*** Correlation is significant at the 0.05 level(2-tailed)

مطابق با جدول (۶) مشخص می‌گردد عوامل ساماندهی و تبدیل فضاهای بی‌دفاع (با رتبه ۲۸/۵۴)، افزایش رضایتمندی از آلودگی پایین منطقه (با رتبه ۲۶/۸۰)، ساخت‌وسازهای جدید منطبق با الگوهای معماری بومی و سنتی (با رتبه ۲۶/۷۸)، ایجاد نمایشگاه‌های غذاهای محلی (با رتبه ۲۶/۵۸)، ارتقای مشارکت و همبستگی اجتماعی (با رتبه ۲۵/۹۴)، ساماندهی و ارتقاء دسترسی به خدمات تفریحی و اوقات فراغت برای ساکنین (با رتبه ۲۴/۹۱)، افزایش رضایتمندی از گوناگونی و تنوع فعالیتی (با رتبه ۲۴/۳۱) به ترتیب دارای بیشترین رتبه و شاخص‌های ساماندهی و ایجاد برخی فضاهای سبز منطبق بر شرایط بومی (با رتبه ۱۷/۹۵)، ارتقای کیفیت عرضه محصولات و امکانات خرید و تنوع انتخاب (با رتبه ۱۷/۸۱) دارای کمترین رتبه می‌باشند.

جدول ۶. نتایج نهایی آزمون رتبه‌بندی فریدمن

رتبه	شاخص‌ها	عامل	رتبه	شاخص‌ها	عامل
۱۸/۸۷	ارتقاء دسترسی به خدمات اساسی		۱۹/۱۶	ساماندهی و فرهنگ‌سازی در حوزه بهداشت و نظافت	
۲۲/۵۳	افزایش رضایتمندی و مشارکت جامعه بومی در احیای فرهنگ تاریخی	دسترسی	۱۹/۸۰	ایجاد مراکز آموزشی، درمانی و بهبود دسترسی به آن‌ها	خدماتی - عملکردی
۲۴/۹۱	ساماندهی و ارتقاء دسترسی به خدمات تفریحی و اوقات فراغت برای ساکنین		۱۹/۶۲	ایجاد اماکن تفریحی - فراغتی و تنوع پدیده‌های گردشگری	

۲۲/۲۹	ارتقاء دسترسی پیاده و سواره به فضاها و فعالیت‌های عمومی	۲۳/۱۶	ساماندهی و نظام‌مندسازی جمع‌آوری زباله‌ها و پسماندها	
۲۱/۶۰	ساماندهی کاربری‌ها و ایجاد سازگاری آن‌ها	۱۷/۹۵	ساماندهی فضاهای سبز منطبق بر شرایط بومی	
۲۲/۲۶	ارتقاء دسترسی به فضاهای سبز و پارک‌ها	۱۷/۸۱	ارتقای کیفیت عرضه محصولات و امکانات خرید	
۲۲/۰۸	احداث پارک‌ها و ساماندهی فضاهای سبز	۱۸/۶۵	تغییرات فیزیکی در منطقه	
۱۹/۵۲	ساماندهی وضعیت دفع آب‌های سطحی در معابر	۲۶/۷۸	ساخت‌وسازه‌های جدید منطبق با الگوهای معماری بومی	
۲۰/۷۷	ایجاد باور جمعی در میان و مسئولان	۲۵/۷۹	ارتقاء کیفیت بصری منطقه	کالبدی -
۲۲/۴۸	ایجاد و ساماندهی پاتوق‌های اجتماعی	۲۰/۱۹	حفظ و نگهداری نشانه‌های با قدمت تاریخی بالا و معماری	بصری
۲۵/۹۴	ارتقای مشارکت و همبستگی اجتماعی	۲۵/۹۷	افزایش سرانه‌های کاربری‌های خدماتی	
۲۶/۵۸	ایجاد نمایشگاه‌های غذاهای محلی	۲۴/۰۱	ساماندهی بلوک‌های ساختمانی	
۲۸/۵۴	ساماندهی و تبدیل فضاهای بی‌دفاع	۲۴/۹۷	ایجاد محیطی به‌دوراز آشفته‌گی‌های محیطی	اجتماعی -
۲۴/۸۶	بسترسازی اعتقادی و باورهای دینی و مذهبی	۲۳/۱۰	ایجاد بازارچه‌های خیابانی	
۳۳/۳۰	ایجاد اماکن، هتل‌های استاندارد با تنوع غذای بومی	۲۱/۶۸	ایجاد تشکلهای مردم‌نهاد	فرهنگی
۲۱/۸۰	ایجاد ذهنیت مثبت در ساکنان و سرمایه‌گذاران	۲۱/۱۸	فعالیت‌های بازاریابی رسانه‌ای	
۲۶/۸۰	افزایش رضایتمندی از آلودگی پایین منطقه	۲۲/۷۳	ایجاد امنیت برای تردد	
۲۴/۳۱	افزایش رضایتمندی از گوناگونی و تنوع فعالیتی	۲۵/۹۶	ارتقای هویت بافت منطقه،	
۱۸/۵۴	استفاده از تمهیدات شهرداری	۲۱/۷۳	ارتقای فرهنگ میزبانی	
۱۸/۱۶	افزایش رضایتمندی از کیفیت عینی فضایی و زیبایی کالبدی منطقه		تقویت خوانایی بافت منطقه،	فرهنگی - هویت
۱۹/۴۱	ساماندهی ترافیک و کاهش آلودگی صوتی و شلوغی‌ها در منطقه،	۱۹/۸۵		
۲۳/۷۳	ساماندهی و ارتقای دسترسی			

بحث

به نظر می‌رسد برنامه توسعه گردشگری در بافت‌های تاریخی شهرهای ایران، برنامه‌های بلندمدت با اولویت تأمین زیرساخت‌ها و تغییر دیدگاه‌های کوتاه‌مدت مدیریت شهری باشد. نتایج به دست آمده از پژوهش حاضر با نتایج پژوهان و پور مقدم (۱۳۹۷) که به این نتیجه رسیده‌اند که بافت قدیم رشت ضعف زیرساخت‌های گردشگری دارد و همین امر باعث شده است تا نتواند از این منابع محلی بهره‌بردارد و همچنین با نتایج پژوهش پور احمد و همکاران (۱۳۹۹) که نشان داده‌اند گردشگری در بافت تاریخی تبریز موجب ارتقا بعد اجتماعی و امنیت فضا و همین‌طور بعد کالبدی و کیفیت خدمات عمومی می‌شود و با نتایج پژوهش شیخی نصب در سال ۱۳۹۸ و نتایج مطالعه دل رایو (۲۰۱۸) و اویدا و اوکازاما (۲۰۱۸) و دلا لویکیا و همکاران (۲۰۱۷) همسو و هم راستا می‌باشد.

نتیجه‌گیری

در دهه‌های اخیر بافت‌های مرکزی، قدیمی و تاریخی شهرها به حال خود رها شده و بر اثر بی‌توجهی و عدم رسیدگی،

دچار مسائل متعدد شده‌اند. ارزش‌های نهفته در این بافت‌ها شامل بناها، گذرهای تاریخی و سازمان فضایی - کالبدی آن‌ها در واقع یادگار گذشتگان هستند که تحت تأثیر این مشکلات، فرسوده و یا از بین رفته‌اند. علاوه بر فرسودگی کالبدی و کم‌دوامی بناها، عدم دسترسی مناسب، کمبود کاربری‌های خدماتی موردنیاز ساکنین، ناکارآمدی و فرسودگی زیرساخت‌های شهری، کمبود فضاهای باز و سبز و آلودگی محیط‌زیست از مهم‌ترین مسائل این بافت‌های شهری است و با توجه به فقدان حیات شهری در بافت‌های تاریخی و ارزشمند علی‌رغم تمامی خصوصیات ماندگارشان، دلیل روشن برای رها و متروکه شدن این بافت‌ها است. این در حالی است که با وجود کمترین توجهات و اقدامات حفاظتی در این گنجینه‌های تاریخی ارزشمند که هنوز برای بسیاری از ما ناشناخته است، این بافت‌ها پذیرای گردشگرانی است که با رویکرد آگاهی هر چه بیشتر این رمز و رازها و شاید بازگشت به اصل آنچه بودند، به این ثروت‌های فرهنگی و تاریخی رجوع می‌نمایند. نتایج تحقیق در خصوص منطقه هفت شهر مشهد نشان داد که بافت و بناهای تاریخی آن تعدادی از الزامی‌ترین زیرساخت‌ها برای توسعه گردشگری را داراست. اما درعین‌حال همان‌گونه که چیلاردی و هانیگان معتقدند، فرسودگی بافت، جدایی آن از مراکز جدید شهری و وجود فضاهای رهاشده و بی‌دفاع که در منطقه هفت نیز یافت می‌شود، از جمله موانع توسعه گردشگری و طبیعتاً کند شدن فرآیند بازآفرینی آن محسوب می‌شوند. با در نظر گرفتن این محدودیت‌ها و با تکیه بر ظرفیت‌های منطقه هفت شهر مشهد و همچنین با کمک به کارشناسان آگاه از موضوع، به یازده عامل اساسی در این خصوص دست‌یافته شد. این عوامل نشان می‌دهند که فرآیندهای رایج برای توسعه گردشگری ناکارآمد بوده و برای ایجاد تحرک در برنامه‌های بازآفرینی باید برنامه‌ای منسجم و عمل‌گرا با راهبری فرهنگ و هنر بومی، درگیر کردن مردم ساکن طراحی و اجرا شود. هم‌زمان با این موضوع حفظ خاطره و هویت‌مندی ارزش‌های اصیل بافت نیز باید همواره مدنظر قرار گیرد. نتایج این تحقیق نشان می‌دهد که بازآفرینی بافت‌های تاریخی با رویکرد توسعه گردشگری در شهرهای ایران به‌طور عام و در شهر مشهد و محدوده مورد مطالعه به‌طور خاص هم‌زمان با اینکه به دلیل فرصت‌های منحصربه‌فردی که بافت‌های تاریخی چه از منظر جاذبه‌های کالبدی و معماری و چه از منظر آیین‌ها و سنت‌های قدیمی ممکن است داشته باشد، اما کمبودهای شدید زیرساخت‌های گردشگری و دیدگاه‌های محدود و گذرای مدیریت شهری می‌تواند از بزرگ‌ترین موانع فعال‌سازی ظرفیت‌های آن‌ها باشد. ب

در ادامه پیشهاداتی به منظور دستیابی به هدف پژوهش به شرح زیر ارائه شده است.

- ایجاد جاذبه‌های گردشگری نو و متفاوت با احیای سنت‌های آیینی و بومی بافت و ارائه به گردشگران

- بهسازی بناهای تاریخی با تزریق فعالیت‌های جاذب برای گردشگران

- استفاده از کارشناسان و مردم بومی برای برنامه‌ریزی توسعه گردشگری

- تقویت عوامل زمینه‌ساز ماندگاری بیشتر گردشگر در منطقه مانند رستوران‌های محلی و مغازه‌هایی که در آن‌ها کالاها

و محصولات سنتی محله ارائه می‌شود.

- پیش‌بینی مکان‌هایی برای برگزاری رویدادهای فرهنگی مثل تئاترها و نگارخانه‌های عمومی، گالری‌ها، سالن‌های

کنسرت، کتابخانه‌ها و نمایشگاه‌های موقت

- واگذاری مدیریت امور محله به ساکنان آن و افزایش ضریب مسئولیت‌پذیری افراد در برنامه‌ریزی‌های گردشگری

- برنامه‌ریزی در جهت افزایش متوسط اقامت گردشگران در منطقه از طریق برگزاری برنامه‌های متنوع فرهنگی، هنری

و جشنواره‌های محلی، جشنواره‌های بهاره و تابستانه

- ایجاد فضای شهری مناسب با کارکردهای اجتماعی و فرهنگی در فضاهای عمومی موجود در منطقه هفت همچون

پارک پروین اعتصامی، باغ گیاه‌شناسی در منطقه و ...

- بهبود و افزایش سرمایه اجتماعی معیارها و شبکه‌هایی که عملکرد جمعی را امکان‌پذیر می‌سازد.
- احیای ارزش‌های فرهنگی، تاریخ و شیوه زندگی پیشینیان رویدادها و خاطرات جمعی.
- ایجاد پیوند بین جاذبه‌های فرهنگی از طریق ایجاد گره‌ها و شبکه‌های گردشگری در شهر
- احیا و گسترش محورهای فرهنگی و تاریخی و پهنه‌های گردشگری با در نظر گرفتن موقعیت قرارگیری جاذبه‌ها.

تقدیر و تشکر

بنا به اظهار نویسنده مسئول، این مقاله حامی مالی نداشته است.

منابع

- ابراهیم‌زاده، عیسی؛ صیائی، محمود؛ دلشاد، علی (۱۳۹۱) اصول و فرایند برنامه‌ریزی راهبردی توسعه توریسم، مدل کاربردی سیستان و بلوچستان، چاپ اول، مشهد: انتشارات صحرا شرق.
- احدنژادروشنی، محسن؛ حیدری، محمدتقی؛ محرمی، سعید (۱۳۹۹) بازآفرینی اجتماعی بافت تاریخی با رویکرد گردشگری شهری، مورد پژوهی: بافت تاریخی شهر زنجان، فصلنامه علمی پژوهشی جغرافیا و برنامه‌ریزی منطقه‌ای، دوره ۱۰، شماره ۲-۳، صص. ۹۶۰-۹۴۷.
- ارزمانی، میثم؛ مهدی وطن‌پرست، مهدی؛ معتمدی، محمد (۱۳۹۹) تحلیل بازآفرینی شهری با تأکید بر بعد کالبدی مطالعه موردی: شهر بجنورد، فصلنامه شهر پایدار، دوره ۳، شماره ۲، صص. ۱۰۴-۹۳.
- اسدی پیمان، زهرا؛ توکلی نیا، جمیله؛ رضویان، محمدتقی؛ قورچی، مرتضی (۱۳۹۹) ارزیابی کیفیت مقصد گردشگری مرکز شهر تهران مطالعه موردی: بازار بزرگ منطقه ۱۲ تهران، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۷، شماره ۳، صص. ۵۰-۳۵.
- امین‌زاده، بهناز، دادرس، راحله (۱۳۹۱) بازآفرینی فرهنگ‌مدار در بافت تاریخی شهر قزوین با تأکید بر گردشگری شهری، دو فصلنامه مطالعات معماری ایران، دوره ۱، شماره ۲، صص. ۱۰۸-۹۹.
- بحرینی، سید حسین؛ ایزدی، محمدسعید؛ مفیدی، مهرانوش (۱۳۹۲) رویکردها و سیاست‌های نوسازی شهری (از بازسازی تا بازآفرینی شهری پایدار)، مطالعات شهری، دوره ۳، شماره ۹، صص. ۱۷-۳۰.
- پژوهان، موسی؛ پورمقدم، زهرا (۱۳۹۷) برنامه‌ریزی راهبردی گردشگری شهری با رویکرد بازآفرینی فرهنگ مینا در بافت‌های تاریخی (نمونه موردی: بافت قدیم شهر رشت)، فصلنامه مطالعات شهری، دوره ۷، شماره ۲۷، صص. ۶۶-۵۳.
- پوراحمد، احمد؛ فرهودی، رحمت اله؛ شهرکی زنگنه، سعید؛ فراملکی طهور، شفاعت (۱۳۹۹) تبیین الگوی بازآفرینی بافت تاریخی با رویکرد توسعه گردشگری مطالعه موردی شهر تبریز، جغرافیا و برنامه‌ریزی، دوره ۲۴، شماره ۷۴، صص. ۶۰-۴۳.
- پوراحمد، احمد؛ حبیبی، کیومرث؛ کشاورز، مهناز (۱۳۸۹) سیر تحول مفهوم‌شناسی بازآفرینی شهری به‌عنوان رویکردی نو در بافت‌های فرسوده شهری، فصلنامه مطالعات شهر ایرانی اسلامی، دوره ۱، شماره ۱، صص. ۷۳-۹۲.
- حسینی تهرانی، سیده غزاله؛ رجیبی، آریتا؛ اقبالی، ناصر (۱۳۹۹) تحلیل عوامل موثر بر توسعه گردشگری بافت‌های با ارزش تاریخی مطالعه موردی: منطقه ۱۲ تهران، فصلنامه گردشگری شهری، دوره ۷، شماره ۳، صص. ۶۳-۵۱.
- زمانی، پوریا؛ هدایت، هما؛ سنایی، مجید (۱۳۹۶) بازآفرینی بافت قدیم با رویکرد ارتقاء گردشگری، مطالعه موردی: محله نقش جهان اصفهان، کنفرانس بین‌المللی عمران، معماری و شهرسازی ایران معاصر، ۲۴ مرداد ۱۳۹۶، دانشگاه شهید بهشتی، صص ۱-۱۴.
- سلیمانیان، ساجد و فنی، زهره (۱۴۰۰) ارزیابی عوامل مؤثر بر گردشگری در بافت تاریخی با رویکرد بازآفرینی فرهنگ مینا

- (محدوده مورد مطالعه: شهر بابلسر)، فصلنامه مطالعات مدیریت گردشگری، دوره ۱۶، شماره ۵۳، صص. ۲۶۵-۲۹۲.
- سیف‌الدینی، فرانک؛ شعبانی فرد، محمد؛ حسینی، علی؛ رشیدی فرد، مصطفی (۱۳۸۸) سنجش کیفیت و ظرفیت گردشگری شهری براساس الگوی رفتاری گردشگران و جامعه میزبان، پژوهش‌های جغرافیای انسانی، دوره ۴۲، شماره ۷۱، صص. ۸۷-۶۷.
- شعبانپور، بهرام و فاطمه افخمی (۱۳۹۳) بازآفرینی شهری پایدار با محوریت گردشگری شهری، اولین کنفرانس ملی شهرسازی، مدیریت شهری و توسعه پایدار، ۲۰ اسفند ۱۳۹۳، موسسه ایرانیان، انجمن معماری ایران، صص. ۳۱-۲۲.
- شیخی نصب، مژگان؛ اذانی، مه‌ری؛ مؤمنی، مهدی؛ محمدی ده چشمه، مصطفی (۱۳۹۸) بازآفرینی بافت‌های تاریخی در راستای توسعه گردشگری با رویکرد آینده‌نگاری (مطالعه موردی منطقه یک شهرداری اهواز)، مجله جغرافیا و توسعه فضای شهری، دوره ۶، شماره ۲، صص. ۱۶۹-۱۴۹.
- فیروزبخت، مهرداد (۱۳۹۷) بازآفرینی بافت‌های فرسوده شهری با تأکید بر توسعه گردشگری شهری (مورد پژوهی: منطقه یک کلان‌شهر تهران)، مطالعات جغرافیا، عمران و مدیریت شهری، دوره چهارم، شماره ۱، صص. ۱۰۹ - ۱۲۵.
- قائد امینی هارونی، عباس؛ ابراهیم‌زاده دستجردی، رضا؛ صادقی ده چشمه، مهرداد (۱۳۹۹) ارزیابی پتانسیل‌های گردشگری برای بازآفرینی بافت تاریخی شهر مطالعه موردی: شهر اصفهان، فصلنامه مطالعات مدیریت شهر، دوره ۱۲، شماره ۴۱، صص. ۷۷-۶۳

References

- Ahadnejad, Mohsen. & Mohamad taqhi, Heydari. & Saeed Moharrami. (2020) Social rehabilitation of historical context with urban tourism approach (case study: historical context of Zanjan city, Quarterly of Geography & Regional Planning, Vol. 10, No. 2-3, pp. 947- 960 (In Persian).
- Aminzadeh, Behnaz. & Dadras, Rahele. (2013) Cultural Regeneration of Qazvin Historical Texture Based on Urban Tourism, Journal of Iranian Architectur Studies, Vol. 1, No. 2, pp. 99- 108 (In Persian).
- Arzamani, Meisam. & Vatanparast, Mehdi. & Motamedi, Mohammad (2020) Analysis of Urban Regeneration in terms of Physical Dimension Case Study: Bojnourd City, Journal Sustainable City, Vol. 3, No. 2, pp. 93- 104 (In Persian).
- Asadi Peyman, Zahra. & Tavakolinia, Jamileh. & Razavian, Mohammad Taghi. & Ghurchi, Morteza. (2020) Assessing the Quality of Tourism destinations in the Center of Tehran Case study: Grand Bazaar (District 12 of Tehran), Journal of Urban Tourism, Vol. 7, No. 3, pp. 35- 50 (In Persian).
- Bahraini, Seyed Hossein. & Izadi, Mohammad Saeed. & Mofidi, Mehranush. (2014) The Approaches and Policies of Urban Renewal from Urban Reconstruction" to Sustainable Urban Regeneration, Motaleate Shahri, Vol. 3, No. 9, pp. 17- 30 (In Persian).
- Bassett, Sarah Mina. (2013) The Role Of Spatial Justice In The Regeneration Of Urban Spaces Groningen The Netherlands, Submitted In Fulfillment Of The Requirements Of The Network Of European-United States Regional And Urban Studies (NEURUS) Program And Master Of Urban Planning Capstone Project Home University: University Of Illinois At Urbana-Champaign.
- Claudia, T. & Luigi, P. (2016) A novel paradigm to achieve sustainable regeneration in Historical Centres with Cultural Heritage, Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol. 2, No.23 ,pp. 693 – 697.
- Del Rio, Vicente. (2018) From Downtown to the Inner Harbor : Baltimore's Sustainable Revitalization - Part II The Inner Harbor Plan (1967 to 2005), Focus , Vol. 14, No. 1, pp. 1- 15.
- Della Lucia, Maria. & Trunfio, Mariapina. & Go, Frank M. (2017) Heritage and Urban Regeneration: Towards Creative Tourism, Springer International Publishing Switzerland, Bellini, C. Pasquinelli (eds.), Tourism in the City.

- Ebrahimzadeh, Isa. & Seae, Mahmood.& ; Delshad, Ali. (2012) Principles and process of strategic planning for tourism development, applied model of Sistan and Baluchestan, Mashhad, Sahra Shargh Publications (In Persian).
- Eiweida, Ahmed A, R. & Okazawa, Yuko. (2018) Cultural heritage, sustainable tourism and urban regeneration: capturing lessons and experience from Japan with a focus on Kyoto (English), Washington, D.C, World Bank Group, Cultural-heritagesustainable tourism -and -urban-regeneration-capturing-lessons-and-experience -from-Japan-with-a-focus-on-Kyoto.
- Firoozbakht, Mehrdad. (2015) Reconstruction of worn-out urban structures with emphasis on the development of urban tourism (Case study: Tehran metropolitan area one), Studies in Geography, Civil Engineering and Urban Management, Vol. 4, No. 1, pp. 109-125 (In Persian).
- Gheadamini Harouni, Abbas. & ebrahimzade dastjerdi, reza. & sadeghi, mehrdad (2020) Assessing Tourism Potentials to Recreate the Historical Fabric of the City (Case study: Isfahan), Urban Management Studies, Vol. 12, No. 41, pp. 63-77 (In Persian).
- Hall, C. M. & Page, S. J. (2006) The geography of tourism and recreation: Environment, place and space (3th Ed), Routledge, London and NewYork.
- Hosseini Tehrani, Seyedeh Ghazaleh. & Rajabi, Azita. & Eghbali, Naser. (2020) Analysis of Effective Factors on the Tourism Development of Historical Valuable Texture Case study: District 12 of Tehran, Journal of Urban Tourism, Vol. 7, No. 3, pp. 51- 63 (In Persian).
- Kennell, James. (2013) After the crisis: Cultural Tourism and Urban Regeneration in Europe, Hand book of Cultural Tourism, Edition: 1st, Publisher: Routledge.
- Pazhoohan, Musa. & Zahra Poormoghadam. (2018) Urban Tourism Strategic Planning Using Culture-led Urban Regeneration Approach in Historical part (Case study: Old district of Rasht city), Motaleate Shahri, Vol. 7, No. 27, pp. 53- 66 (In Persian).
- Pourahmad, Ahmad. & farhudi, rahmat alah. & Zangane Shahraki, Saeid. & Shafaat Gharamaleki, Tahoura. (2021) Explaining the Pattern of Historical Texture Regeneration with Tourism Development Approach (Case Study: Tabriz City), Geography and Planning, Vol. 24, No. 74, pp. Poorahmad, Ahmad. & Habibi, Kiomars. & Keshavarz, Mahnaz. (2010) The evolution of the concept of urban regeneration as a new approach in urban worn-out textures, Iranian Islamic City Studies Quarterly, Vol. 1, No. 1. pp. 73-92 (In Persian).
- Reem AlMasri .& Abdelkader Ababneh. (2021) age Management: Analytical Study of Tourism Impacts on the Archaeological Site of Umm Qais—Jordan, heritage, Vol. 4, pp.2449-2469.
- Seif al-Dini, Frank; Shabaniyafard, Mohammad; Hosseini, Ali; Rashidi Fard, Mustafa (2010) Measuring Quality and Capacity of Urban Tourism, Considering the Host and Tourist Society in Isfahan City, Human Geography Research Quarterly, Vol. 42, No. 71, pp. 67- 87 (In Persian).
- Shabanpour, Bahram .& Fatemeh Afkhami. (2014) Sustainable Urban Reconstruction with a Focus on Urban Tourism, First National Conference on Urban Planning, Urban Management and Sustainable Development, Tehran, Iranian Institute, Iranian Architectural Association (In Persian).
- Sheikhinasab, Mozghan. & Azani, Mehri. & Momeni, Mehdi. & Mohammadi Deh Cheshme, Mustafa. (2020) Regeneration of Historical Textures in line with Tourism Development using the Foresight Approach(The Case of Zone One of Ahwaz Municipality), Geography and Urban Space Development, Vol. 6, No. 2, pp. 149- 169 (In Persian).
- Soleymanian, sajed. & Fanni, Zohreh (2021) Assessing the Affecting Factors on Tourism in the Historical Context with the Approach of Culture- Base Regeneration (Case Study: Babolsar city), Tourism Management Studies, Vol. 16, No. 53, pp. 265- 292 (In Persian).
- Urban Land Institute. (2014) Ten Principles for Urban Regeneration Making Shanghai a Better City, www.uli.org
- Uysal U, E. & Ozden P. (2011) Cultural Tourism As A Tool For Urban Regeneration In Istanbul, Sustainability Today, Vol. 167, pp.389-400.
- World Bank. (2018) Seoul's experience in culture heritage, sustainable tourism, and urban

- regeneration (English), Washington, D.C: World Bank Group, Seouls-experience-in-culture-heritage-sustainable-tourism-and-urban-regeneration.
- Zamani, Pouria. & Hedayat, Homa. & Sanaei, Majid. (2017) Recreating the old texture with the approach of promoting tourism, a case study: Naghshjahan neighborhood of Isfahan. International Conference on Civil Engineering, Architecture and Urbanism of Contemporary Iran, Tehran (In Persian).